

Шолю эл, порилык да гин бер!

36-шо (3372) №,
2018 ий 8 сентябрь,
шуматкече.

ЯМДЕ ЛИЙ

0+

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

Руш калыкын ятыр түрлө роспись-ше уло: кумдан палымыже – гжель, хохлома, палех. Матрёшко-влакым полхов-майдан манме узор дене сүретлат, а поднос-влакым жостово роспись дене сӱрастарат. Те тыгак дымковский модыш-влакым, сүретлыман тульский самоварым ужында.

Самырык кидмастар Алина Хорошавина чайгоркам марий түр дене сӱрастарат. Марий түран чайгорка гыч чайым йӱмаш марий енлан мом пуа? Очyни, шке калыкше дене кугешнаш тарата. Полина Агачева (снимкыште), тукум акажын пашаже-влакым ончен, сымыктыш деке лишемеш, тыглай арверыште моторлыкым ужаш кумыланеш. Ӱдыр Параньга район Кугу Пумарий школышто 4-ше классыште тунемеш. Изинек марий шӱлышан кушкеш, марий тувырымат кумылын чия. Тувырым аваже урген, а кокаже түрлен. Школышто марла мура, кушта, вожылде, марла яндарын кутыра. Йошкар-Олашке толмеке, акаже пелен шинчылтеш, мом кузе ыштымым тӱткын эскера. Шкежат эркын-эркын тиде пашашке ушна. Кызыт бисер гыч брошко-влакым ыштылеш. Но марий түран чайгоркам пачаш-пачаш кучылтеш гынат, ончен шерже ок тем.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

МАРИЙ
ТӱРА
ЧАЙ-
ГОРКА

А.ХОРОШАВИНАН фотожо.

ПОДПИСКЕ!

Волонтӱрын (Добровольцын) идалыкшат эркын мучашке лишемеш. Ӱдыр-рвезе-влак, а те могай поро пашам ыштен улыда? Шкендам волонтӱрлан шотледа мо? Кӱ волонтӱр гын, моткоч сай, «Молодец!» манаш гына колеш. А уке гын? Кумылда ынже воло. Айста икте-васылан польш кидым шӱялтена. Ме тыланда, те мыланна полшен кертына. Кузе?

1. «Ямде лий» газет дене йолташ лийза. Почто связь отделенийыште 2019 ийын икымше пелыжлан подпискым ыштыза. **Акше – 322 тенгеат 56 ыр. Индекс – П4696.**

2. Подписке нерген школышто, ялыште йолташда-влаклан каласкалыза. Нунымат газетлан возалташ кумыландыза.

3. Йолташда дене пырля шогалын, подпискым ыштыме нерген квитанцийым кучен, фотом ыштыза да редакцийышке колтыза. Ме газетеш савыктена. Волонтӱр лӱмда республик мучко шарла.

Морко район Шүргял школысо 1-ше класс нерген мут лекмек, тыге каласыме шуэш: «Шинчымаш тўня дене ончыко вашкаш толын школ капкашке кок изи падыраш». Тиде Максим Алексеев ден Костя Сергеев улыт. Нуным поро кумылан туныктышо Людмила Николаевна Кириллова (**снимкыште ужыда**) шўм шокшыж дене ырыкташ тўнгалеш. Рвезе-влак школ пелен улшо йочасад гыч вонченят. Туштыжо кызыт 20 ньога шуаралтеш. Ончыкшым парт коклаш шинчаш нуным А.В.Сергеева ямдыла.

Е.ГРИГОРЬЕВАН фотожо.

Корнышто тўткө лий!

Российысе образований да науко министерствын Йоча-влакын праваштым аралыме шотышто кугужаныш политике департаментше всероссийский тўшка мероприятий-влакым ямдыла. Иктыже – 5-11-ше класслаште тунемше-влакын корнышто коштмо правил-влакым палымыштым тергыше интернет-олимпиаде. Тангасымашке ушнаш командым чумырыман да конкурсын сайтыштыже регистрацийым эртыман. 5-8-ше класслаште тунемше-влак 7 сентябрь марте возалтыныт гын, 9-11-ше класс-влак 15 гыч 21 сентябрь марте тидым ыштен кертыт.

Парт
коклаш
шинчын
улына.

Увер

29 августышто Национальный президент сымыктыш школышто художественный образований пашаен-влакын августысо конференцийышт лийын. Йоча искусство школын кўлешлыкше нерген ойленыт. Тўвыра, печать да калык-влакын пашашт шотышто министр К.А.Иванов эртыше ийым иктешлен, ончыкылык паша дене палдарен. Конкурслаште сеныше туныктышо-влакым саламленыт.

ГИБДД шижтара

1 сентябрьыште Волжск олаште 7-ше классыште тунемше ДТП-ыш логалын. Рвезе шогышо машина шенгеч корнышко куржын лектын, тудым кудалше машина перен шуэн. Вўргечын Медведево районышто кок тунемше машина йымак логалын.

Марий Элысе ГИБДД Управленийын данныйже почеш, ий тўнгалтыш гыч республикыште йоча дене кылдалтше 71 ДТП лийын. 74 икшыве энтекыш логалын.

Юлиана
ДЯДИЧКИНА.
Морко,
Коркатово.

Историйым шергалына

Х 1812 ийысе Отечественный сар годым руш да француз армий-влак коклаште Бородино сел воктене лийше кредалмаш моткоч кугулан да эн вяянлан шотлалтеш. Генерал Михаил Илларионович Кутузовын вуйлатыме руш армий француз-влакым Москва воктеч чактарен кертын. Тидым шарнен, 8 сентябрьыште Российыште Воинский чап кече палемдалтеш.

Х Руш-турко сар годым (1787-1791) Шем тенгызын йўдвел-эрвел ужашысе Тендра мыс воктене руш да турко эскадр-влак коклаште тале кредалмаш лийын. Контр-адмирал Ф.Ф.Ушаковын вуйлатыме руш эскадр 1790 ий 11 сентябрьыште турко-влакым кырен шалатен. Тылеч вара Шем тенгызыште руш флот озаланен.

15 сентябрьыште Марий Элысе олала да кажне районышто «Нацийын кроссо» тангасымаш эрта. Йошкар-Олаште «Спартак» ФОК воктене 12 шагатлан старт пуалтеш.

Йызыгычкешуко – йўран шыжылан.

Марий Эл гыч 40 йоча «Моя Россия» национальный программе почеш «Золотое кольцо» тўвыра да уш-акылым вянгдыше маршрут дене экскурсийыш каен.

Кож пўгыльмо уло гын, ур толеш.

31 октябрьыште «XXI курым тўнгалтыште ешын поянлыкше да тукым-вож серлагышыже» конференций эрта. Йодмашым mari-centr@mail.ru эл.почтыш кол-тыман.

Школым
1966
ийыште
чонымо.

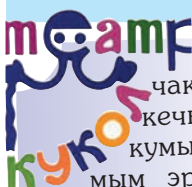
Шочмо школ

Чылаже
128 ўдыр-рвезе
тунемеш.

Икымше
классыш тений 18 йоча
толын.

Торжественный линейкыш уло школ чумырген. Ача-ава-влакат шукин толыныт. Первокласник-влак пайремлан почеламутым тунемыныт. Нуным туныктышышт Светлана Павловна Тойбердина вашлийын. Икымше йынгырым Кристина Кошкина (1-ше кл.) ден Захар Гаврилов (11-ше кл.) пуэзыт. Шенше школышто мо ышталтеш? Астрономийым туныкат (туныктышышт Н.К.Григорьева), отметкым электрон дневникыш шындедат, класс журналат – электронный. Кок ий ончыч искусство школым почмо, хореограф Ю.Григорьева йоча-влакым мастарын кушташ туныкта. Спортзал! «Тений тудым уэмден олмыктенна, ятыр спорт инвентарыш налынна – баскетбол да волейбол командылаште модшо-влак кузе чот куаненыт!» – оила школ директор Людмила Лукьяновна Артемьева.

Л. СЕМЕНОВА.

Республикысе курчак театр Шинчымаш кечылан пӧлеклалтше поро кумылым ончыктышо пайремым эртарен. Изинек эмганен кушшо йоча-шамычлан, ача-ава польш деч посна кошко икшыве-влаклан «Айболит» музыкальный йомакым ончыктеныт.

3 сентябрьыште Эсмекпляк школ стадионышто Лӱдыкшыдымылык школым эртаренна. Тудым физкультур урокым туныктышо Василий Арсентьевич Белкин ямдылен. 2-шо гыч 4-ше класс марте ўдыр-рвезе-влак, противогазым чиен, препятствий полосам куржыныт, лӱйкалыме, нушмо, тулым йӧртымӧ, икымше польшым пуймо моштымашыштым тергеныт. Тыгай паша йоча-влакым чулымрак да лӱддымырак лияш тарата.

Д. МЕДВЕДЕВА.

Звенигово район.

Родо-тукым школ илыш

Кенез каныш годым Венгрий гыч кок студент – Ондри Лади ден Фанни Мольнар Гал – Марий Эльште уна лийын. Ондри – ончыкылык программист, Фанни – немыч йылмым туныктышо. Фаннин кок шольыжо уло. Сандене тудо школ илыш нерген утларак пален налаш тыршыш. Меат венгр йоча-влакын тунеммышт нерген каласкалаш йодна.

Венгрийыште кенез каникул кок тылзат пеле шуйна: июнь покшелне тӱналеш да сентябрьыште пыта. Йоча-влак утларакше лагерыште канат. 12 класс марте тӱн предмет-влакым тунемыт. 5-ше класс гыч историй, калык нерген шинчымаш, 7-ше класс гыч химий, физике, географий урок-влак ешаралтыт. Кыдалаш школышто кокымшо йот йылмым тунемыт. Тиде немыч але итальян, француз, испан йылме-влак. Венгрийыште эн сай отметке – «визытан», уда отметке – «икытан».

Л. ИВАНОВА.

Медведево район.

24 сентябрь гыч 3 октябрь марте Санкт-Петербургышто «Российын идалькысе туныктышыжо – 2018» конкурс эрта. Марий Элын чапшым 2-шо номеран Медведево школышто тӱналтыш классым туныктышо Татьяна Михайловна Анисимова арала. Педагог-влак кум турышто танасат. Финалыш лекше вич туныктышо РФ Просвещения министр О.Ю.Васильева дене вашлиеш.

Луй модмо вер

Южшак юзо!

Йогорсола ялна кок уреман. Кум пўяна уло – йўштылаш чылалан сита. Пакча шенгелне чодыра верланен. Яра жагыште снегым да понгым погена. Ялнан старостыже – мыйын кокам, Галина Сергеевна Андреева. Ветеринар Галина Ямайкина да шуко уста тракторист дене кугешнена. Пошкудо-влак дене келшен илена. Шыжым парентгым пырля луктына, пакчасаскам поген налына, лышташлам удырена. Уремна гўжла веле: йоча-влак шукын улыт. Нуно Купсола, Морко школлашке тунемаш коштыт. Шочмо ялыштем южшак юзо. Нигушко тораш кайыдем огеш шу.

Юля МИХАЙЛОВА.

2-шо номеран Морко школ.

Шочмо ялем

Йоратем мый шке ялемым – Тушто мые шочынам. Йоча жапым, модын-воштыл, Веселан эртаренам. Калыкшат моткочак поро, Пагалат вашла, полшат. Энерла, чодыра да ото Кажнын чонжым савырат. Регеж ялем кугужак огыл – Коло наре пёрт гына, Но садак эн шочмо, лишыл, Эн чот йоратыме ялна!

Вика МАМАЕВА.

Кужэнгер, Кугу Регеж.

Вершөр

Мый курык вуйышто шогем. Шинчамлан ялем, шурнылан поян пасу, тамле мўй пушан олык, нугыдо чодыра койыт. Йылгыжше энерыште весела йоча йўк шокта. Яндар памаш гыч йўштö вўдым налыт. Кудывечыште вургемым шўалтат. Ялемын лўмжö – Паймыр. Уремнам эре арум ужнем. Ялем мучко шўкшакым поген налынам. Кугу лиям гын, асфальтым ыштем ыле. Кажне ен ялжым ончалеш, ончылныжо сöрал пеледыш сад сўретлалтеш.

Кристина АРХИПОВА.

Морко район.

Арсий ВОЛКОВЫН шочмыжлан – 95 ий

✦ Оршанке район Тошто Крешын ялыште 9 сентябрьыште шочын.

✦ Шымияш школым пытарымеке, музыкально-театральный училищышке тунемаш пурен.

✦ Маргостеатрыште актёрлан пашам ыштен.

✦ Икымше почеламутшо 1936 ийыште «Ямде лий» газетыште савыкталтын.

✦ Икымше произведенийже – ик актан «Йормошка» пьесе. 20 наре пьесын авторжо.

✦ «Алдиар» исторический драмыж почеш композитор Э.Архипова тыгаяк лўман оперым возен. Либреттом Г.Гадиатов серен.

Дмитрий АНДРЕЕВЫН сўретше.

Национальный президент сымыктыш школ.

Ял вет тиде кинче-шинчал веле огыл. Илыш рїдывожыс тудо.

А.Александров-Арсак.

Викторине

В.М.Васильев лўмеш Йылмым, сылнымутым да историйым шымлыше мари институт «Ямде лий» газет редакций

Йодыш-влак

1. 1910 ийыште туныктышо В. Ипатов ден С.Чавайн могай книгам луктыныт? Мо дене тудо мари калыкклан шергакан?
2. 1915-1919 ийлаште С.Г.Чавайн кушто илен?
3. Жап, Акыл, Октябрь, Сылне, Чап герой-влак могай произведений гыч улыт? Тиде пьесе нерген мом паледа?

2.

Фотойодыш

Тиде чапкў кушто верланен? С.Чавайнын лўмжö эше кузе шарныма-шеш кодын?

3.

Заданий

Сергей Григорьевичын 130 ияш лўмгечыжлан пöлеклалтше почеламутым, эссем возаш.

Викторинышке шкетын, классге але ешге ушнен кертыда. Паша-влакым 2018 ий 2 октябрь марте вучена. Редакцийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, набережная Амстердам, 1.

Электрон почто: yamde_lii@mari-el.ru yamde_lii@mail.ru

Сенгыше-влак диплом дене палемдалтыт. Пöлек – чапле книга.

Кок ий почела эртыше «УнчоFEST» лагерь-семинарын лектышыжат уло. Участник-влак марий калыкын йўлаже, кундемнан талантан енже-влак нерген документальный да художественный фильмым сниматлат. «Эн сай сценарий» номинацийыште тений Морко район гыч Эльвира Евгеньевам **(снимкыште)** палемденят.

– Эльвира Демьяновна, семинарын пашашкыже ушнаш тендам мо таратен?

– 2016 ийыште уна-влакнан Унчо ял шотан илемын сылныкверже (достопримечательность), историйже, тўвыраже, йўлаже, пайремже, религийже нерген каласкаленам. Тений мыйым эксперт семын ўжыныт. Но ямде киноэм улмым пален налмек, конкурсыш лукташ темленят.

– Йыван Кырла нерген фильм кузе шочын?

– Москосо социальный да экономике науко-

ЙЫВАН КЫРЛА нерген

влак кўшыл школышто «Образовательное видео» курсышто тунеммем годым фильмым войзаш кўлын. Тиде мыйын выпускной пашам.

– Молан Йыван Кырлам ойырен налында?

– Чонлан келшыше темым муаш манын, мый шуко марий литературым, тоштым да кызытсым: журнал, книга, газет-влакым – шергал лектынам. Йошкар-Оласе да Морко музейлаш коштынам. Ончыч Тихон Ефремов нерген материалым погенам. Но икана, ик книга ончен шинчышем-ла, Йыван Кырла дене тўкнышым. «Теве мыланем кў кўлеш!» – шоналтышым. Кум тылзе гыч фильмым войзаш кыртмен пижым. Тений калыкклан ончыктышым.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Марий калыкын историйже да тўвыраже нерген фильмым ямдылат. Тудо Марий Эллан 100 ий теммылан пўлеклалтеш. Сценарийым возымо конкурсым увертарыме. Йодмашым 21 сентябрь марте пуйман.

Марий алфавит радамым палет гын, марий калыкмутым лудат.

12, 15, 10, 4, 1 – 3, 17, 29, 22, 17, 15, 28, 32, 29, 29, 24, 28, 12, 32, 5, 32, 15, 20, 1, 12, 22, 23, 5, 32, 14, 17, 15, 28, 1, 13.

Олеся ВОЙКИНА.

Шернур, Эшполдино.

Йот верыште лийде, мўнгысў илышым аклаш от тунем. Калыкмут.

Борис ДАНИЛОВЫН шочмыжлан – 95 ий

У Торъял район Чобыксола ялеш шочын.

Кугу Отечественный сар тўналме деч ончыч педучилищым тунем пытарен.

1-ше Белорусский фронтышто фашист-влак ваштареш крдалын.

«За отвагу» медаль дене палемдалтын.

Сар деч вара ятыр ий комсомол пашаште тыршен.

«Ямде лий», «Рвезе коммунист», «Вперед», «Путь к коммунизму», «Марий коммуна» газетлаште пашам ыштен.

1937 ийыште «Ямде лий» газетыште икымше почеламутшо савыкталтын.

Икымше книгаже («Мемнан корнына») 1954 ийыште лектын. 12 книгаже (поэзий ден прозо) марла, 3 книгаже руш йылме дене лектыныт.

«Миша-артиллерист» документальный повестьыше дене палыме.

В.СМИРНОВ ямдылен.

О шочмо ялем, шїм шепка чеверем!

Патыр ўдыр вийым ончыкта

Памар вел Моркыял изи авылыште ожно иленят улмаш ачаж ден ўдыржў. Икана нунын деке мурза-влак кумытын шолышташ толыныт да ойленыт.

– Тый, – манят, – озаже, тыгай-тыгай кечылан ямдыле тагам шўшкылын!

Мом ышташ ынде? Ачаже пеш ойгыра:

– Ўдырем, – манеш, – мом ыштена?

– Ит ойгыро, – вашешта ўдыржў, – теве ужат, чыла сай лиеш. А тагажым, нимат огыл, шўшкыл.

Каласыме кечын мурза-влак толыт. «Ну, озаже, тагатым шўшкылынат?» – «Шўшкылынам», – манеш суртан озат.

«Шўшкылынат гын, содоррак кочкаш лук!» Тагам луктыт.

Мурза-влак кочкыт. Ўстелтўр гыч темын-темын

лекташат ямде улыт. «Чу, чу, шинчыза, пўкшым кочса!» – манеш ўдыржў. Осал ен-влак пўкшым иктын-иктын пурышташ тўчат.

«Э, – манеш ўдыр, – те толен коштыда, вьян улыда! Пўкшым тыге кочкыт мо?»

Кидше дене кормыжта пўкшым да, шыр-шыр веле шоктыктен пудыртен, шалатыл пытара. Мурза-влак шинчам карат. Лыды-лыды ойлалтен лектын каят. Лўдыныт. Ўдырет пеш патыр лийын. Ачажат пален огыл.

В.Т.Михайлов. «Калык ойпого – калык чон поянлык» книга гыч налме.

Легенде

Яков Павлович Майоров-Шкетанын илыш корныж нерген фактлан эн поян книгам – кок ужашан романым – писательын Васли изажын эргыже Феликс Майоров возен. Тудак «М.Шкетан. Аклыме да шарныме ойпого» книгам чумырен луктын (2003 ий). Феликс Васильевич тылеч посна «Поргем» романым, «Ача ден эрге», «Телеграмме», «Шӧртньӧ» да моло повесть-влакым возен.

Майоровмыт тукум гыч эше ик лӱмлӧ ен лектын. Но тудым ынде шагал ен пала. Тидлан тӱрлӧ амал уло. Эн тӱнгӧ – Филипп Осипович Лебедев улыжат 28 ий чоло илен, ӱмыржӧ сарын тӱналтыш тылзыштыжак тул коклаште кӱрылтын. А шочын 105 ий ожно, 1913 ий 22 августышто. 1938 ий майыште тудо шке илышыж нерген тыге возен (рушла гыч кусарыме):

«Ачам икмарда кресаньык ыле, столяр паша дене илен. 1917 ийыште пашам ыштыме верстакше ӱмбалак колен колтен – чахотко дене орланен. Авам веслан марлан лекте. Тудыжо 1919 ийыште Граждан сареш колен. 1920 ийыште Йошкар-Ола районысо Нюкто ялыш кумшо марийлан марлан лекте. Тиде марийын озанлыкше пенгыде ыле, киндыжат ситышын лийын. Туге гынат кукшо игечан 1921-1922 ийлаште авамлан тумлегым погыктен да тудын дене ыштыме киндым мылам пукшыктен. Мо шарнем, уржа кинде дене шылан шӱрым кочкаш мыйым ик ганат ӱстел коклаш шынден огытыл... Мыскылен ашнымым чытен кертде, авам 1922 ий февральыште ойырлен кая да пошкудо дек илаш кусна, мыйым ялла мучко кӱчен кош-таш колта. Сырве-сорво вургем да рожын йыдал дене ял гыч ялыш коштынам...

1924 ийыште авам нылымше гана марлан лекте, кызатат туштак ила. Тудо ийын мый, латик ияш икшыве, Кодам йочапӧртыш логальым. Вара У Торъялыш кусарышт. 1926-1929 ийлаште Оршанке йочапӧртыштӧ илышым. Приютышто иже айдеме шотыш лектым, куанле, весела илышем тӱнгале. 1926 ийыште пионерыш пурышым, ончыкылык комсомолец-влакым шуарен кушташ полшышым. 1927 ийыште Оршанкыште мемнан национальный театрын постановкыжым икымше гана ужым, да тиде спектакль илышыштем тура савыртышым

ыштыш. Мый ты пашам йӧратен шындышым, драмкружокыш возалтым, спектакльлаште модаш тӱнгальым. Оршанке кантонысо яллашке чӱчкыдын лектын коштынна. 1929 ий августышто мыйым тале пионер сефын Москош, всесоюзный олимпиадыш, колтышт. Кремльысе Александровский зальыште лийым...»

Тудо ийынак Выльып Йошкар-Оласе индустриальный техникумын химий пӧлкашкыже тунемаш пура. Вашке тушеч театр пеленысе кок талукаш студийыш кусна, артистлан тунемаш тӱналеш. Тунемме жапыштак, 1930 ий кенезым, труппо дене пырля Москошко, всесоюзный олимпиадыш, миен толеш. Тушко Марий театр «Мӱкш отар» ден «Илыше вӱд» спектакль-влакым намиен. Студий деч вара Лебедев Марий искусство техникумын (кызыт – И.С.Палантай лӱмеш колледж) театр пӧл-

«Выльыпын уке ачажат...»

М.Шкетанын тукум шольжо артист Филипп Лебедев нерген

каштыже мастарлыкым нӧлта да, тудым отличий дене пытарен, актёр ешыш ушна. Икмыняр ий коклаште Филипп ик эн жаплыме, пагалыме артистыш савырна. С.Чавайнын, руш, совет да вес эллесе классик-влакын пьесышт негызеш шындыме «Акпатыр», «Окса тул», «Кӱдырчан йӧр», «Доходан вер», «Ӱдыр налмаш», «Мещан-влак», «Вурс кузе шуаралтын», «Разбойник-влак» да моло спектакльлаште вяян, ушеш кодшо образ-влакым чоңа.

Сергей Николаевын «Салика» комедийжым икымше гана шындыме годым (1938 ий апрель) тушто пӱсӧ ушан чоя рвезе Чопайым модеш. Премьер деч вара икмыняр кече гыч «Рвезе коммунист» газет тудын нерген возен: «Шкенжын йӧратыме артистшым, Лебедевым, зритель первый ужмаштак совым кужун кырен вашлие. Тиде арам ыш лий. Калыкын ӱшанжым артист пеш сайын модмыж дене судыш».

Ф.Лебедев театр илыш да шке пашаж нерген газетлашке возен шоген, чӱчкыдынак шке статьяж йымалан «В.Тулыкан» подписьым шынден. Вес актёр, Пӧтыр Пайдуш, шке йолташыж нерген «Кузе Выльып артист лийын» статьяштыже («Рвезе коммунист» газет, 1935 ий 1 май) каласкален. Филипп Осипович театрыште шындышаш икмыняр пьесым («Шурно йога», «Любовь Яровая») кусарен, Георгий Ефрушын «Эныремышвот» ден «Тушманын кышаже» пьесылажым посна книга дене лунком годым нунын редакторышт лийын.

1940 ий шошым Марий театр самырык драматург Сергей Николаевын «Вүдшö йога» пьесыжым шынден. Тушто Ф.Лебедев тўн герой Актанайын йолташыжым, Мераҥ Олексейым, модын.

Спектакльым калык шокшын вашлийын. Действийын ик татшым – Олексей ден тўн героине Саскавийын кутырен шинчымыштым (**снимкыште**) – фотокорреспондент М.Чуршуков курымешлан велен коден. Тиде фото «Марийский драматический театр» монографийын (1979 ий) комжым сöрастара, моло вереат савыкталтын. Жал, тиде роль Лебедев-Тулыканын илышыштыже пытаргыш лийын. Тудо вашке армийыш каен. А идалык улгараж жап гыч сар тўналын. 1941 ий 12 июлышто тушманын пуляже марий салтакын ўмыржым лугыч ыштен.

...1928 ийыште Москошто М.Шкетанын «Мичун уке ачажат» ойлымашыже посна книга дене лектын. Эпиграфше тыгай: *«Тиде возыдем марий пионер-влак лўмеш лийже. М.Шкетан»*. Ты ойлымашын негызышкыже писательын Проска акажын эргыжын, Выльыпын, орлыкан йоча жапше возын. А кушеч лектын М.Шкетанын тулык йоча нерген ойлымашыжын тыгай вуймутшо? Кужэнер марийын талантан эргыже Михаил Иванов самырыкше годымак тулык йоча нерген «Мичуш» почеламутым возен. Тудо тыге тўналеш:

*Мичун уке ачажат,
Чаманалше аважат.*

*Тидлан верчын Мичушна
Шортын коштын орлана...*

Стихын икымше корныжым М.Шкетан ойлымашын вуймутшылан налын. А М.Ивановым тудо сайын пален. Рвезе авторын икымше книгаже лекме деч ондакак «Йошкар кече» газетеш тудын нерген «У поэт» изирак статья печатлен.

Кö Лебедевын илыш корныжым пала, «Мичун уке ачажат» ойлымашым лудмо годым тудын шинчаже ончылно ончыкылык актёрын орлыкан йоча пагытше сўретлалтеш.

Г.ЗАЙНИЕВ.

Мый тыланда шырпакым шылтен модаш туныктем. Модышыжо тошто, ожнырак изижге-кугужге модыныт. Чылан кругыш шогалыт але рат дене кок кидыштым шуялтен шинчыт. Ик еным оролаш колтат, а весе шырпакым иктаж-көн кидешыже шылта. Оролаш кайышым ўжыт. Тудо кычал мушаш. Ок му гын, иктаж-могай почеламутым каласкала, мура, кушта, тўрлö заданийым пуаш лиеш. Ме шырпак олмеш кампеткым шылтена. Модышым тачысе кечылан келыштарыме. Вот тыгай онай модыш.

Йўлана илана

Шырпак кушто?

Л.ГАВРИЛОВА.

Морко, Тыгыде Морко.

Парня модыш

Икыт, кокыт, кумыт, нылыт!
Кидкопаш парня-влак шылыт.
Ик парня кодеш шоген.
Ончыктет кузе? – Тыге!
Эн кугу парням онай,
Мыйын кумыл

Икыт, кокыт, кумыт, нылыт!
Икыт, кокыт, кумыт, нылыт!

Кидкопаш парня-влак шылыт.
Ок шыл моло ден пырля
Эн чолга кошарварня.
Ончыкташ мастар могай,
Бурсенат кертеш, ай-яй!
Икыт, кокыт, кумыт, нылыт,
Визыт! Да парня-влак шылыт.

А.ЯКОВЛЕВА.

❖ Йолчием гыч уда пуш лектеш гын, көргыжым водородан перекись дене ўштман. Вара кукшо щётко дене йыгыман.

❖ 5-6 пырче марганцовкым 1 литр вүдеш шулыктараш да тиде варгыш дене йолчиемын көргыжым мушкаш. Вара водородан перекись ы д е н е

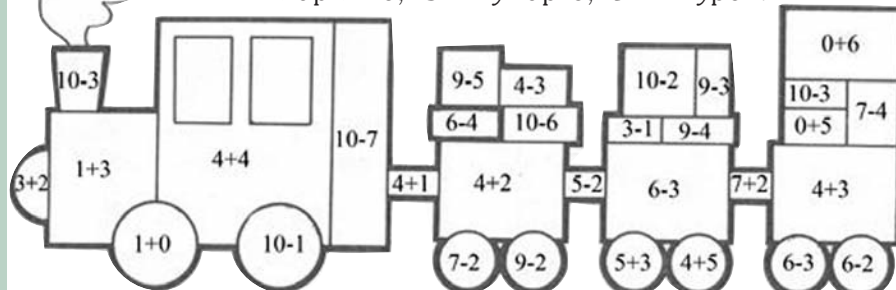
Эн кугу ер

сентябрь – Байкалын кечыже
Байкал – Сибирьсе, Монголий чек дене верланыше ер. Тудын шке пайремже уло – сентябрь тылзын кокымшо рушарняже. Ерыш 336 энер йоген пура, лач Ангара гына йоген лектеш. Байкалым шке шинчам дене ужын омыл гынат, сўретым ончымекем, воктеныже шогымамла чучо.

**Миша АЛЕКСАНДРОВ.
Морко, Коркатово.**

Сўретым чиялте.

1 – сур; **2** – ошо; **3** – нарынчалге; **4** – йошкарге; **5** – шеме; **6** – пелганде; **7** – нарынче; **8** – узарге; **9** – кўрен.

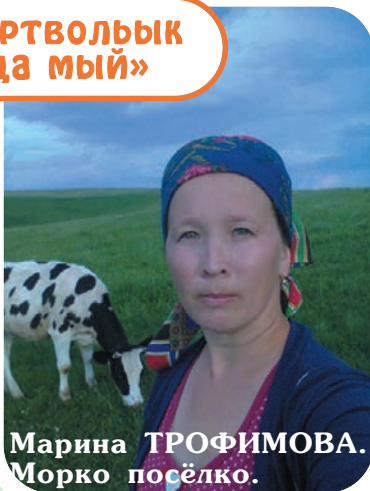

КОНКУРС!

«Суртвольык да мый»

Полина СОКОЛОВА.
Медведево, Лүльпан.

Марина ТРОФИМОВА.
Морко посёлко.

Дарья ТОЙБАТРОВА.
Кужәгер,
Тошто Йүледүр.

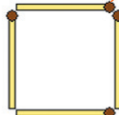
Айста модына

Ўдыр-рвезе-влак

Ик радамыш ўдыр-влак шинчыт, ваштарешышт – рвезе-влак. Ўдыр-влак черет дене рвезе лўмым ойлат. Рвезе, шке лўжым колмеке, верже гыч кынеш да шкеж нерген кўчыкын каласкала. Кажныжын лўжым пален налмеке, рвезе-влак ўдыр-шамычын лўмыштым «мужедыт».

**4 шырным
верже дене ваш-
талген.**

**3 квадратим
ыштыза.ы**

Кажне 40 м
кокла гыч Эчан
1 понгым муын.
Чылаже тудо 15
понгым поген.
Эчан могай
кужытан корным
ошкылын.

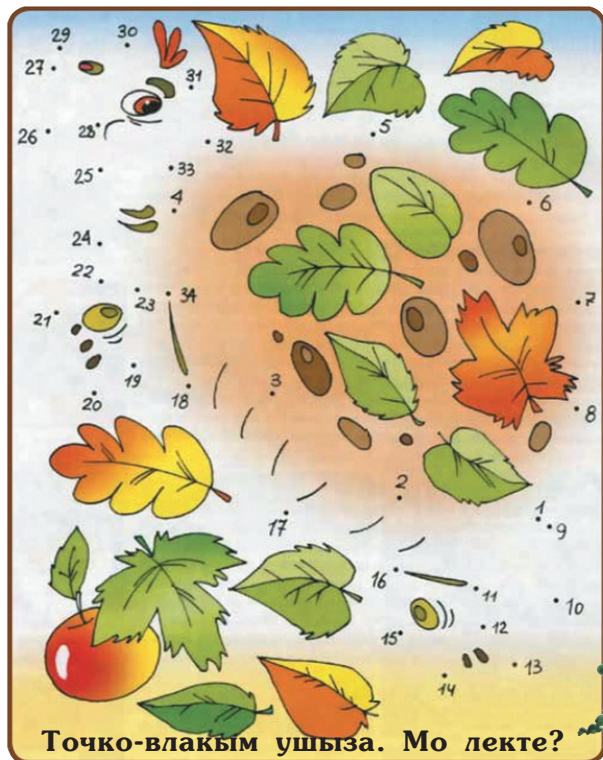

ТУШТО

Иза-шоляк эртак икте-весеыштым поктаат. Кая иктыже умбак – весеыже тембак.

Алфавит

«Эн» почеш «Эн» верланен,
А возат «Э» деч посна (н).
Мут огеш тўнал «Эн» ден,
Но возаш кўлеш тудат.
«Понго» мутышто, мутлан,
«н» покшелне верланен.
«Меран» мутышто тудлан
Шенгек каяшыже пернен.
С. БЕССОНОВА.

Точко-влакым ушыза. Мо лекте?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
А													
Б													
В													
Г													
Д													

Тунемше-влак икымше кечын 174 пўнчö озымым, а кож озымым 3 пачаш шуко шынденыт. Йоча-влак ик кечыште мыняр пушенгым шынденыт?

Тўняште мо эн тамле?

А: 1,2,3,5,9,11,12,13.
Б: 1,3,5,6,8,9,11,13.
В: 1,3,5,7,9,11,13.
Г: 1,3,5,9,11,13.
Д: 1,2,3,5,9,11,12,13.
Ольга СТЕПАНОВА.
Морко, Шап Унчо.

Индекс: Марий Элыште, Пошкырт ден Татарстан кундемлаште - П4696. Тираж 1150 экз. Заказ 1633. Формат – А-4-8. Директор-тўн редактор Л.В.Семенова.

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе култур, печать да калык-влакын пашаш шотышто министерстве, «Ямделий» газет» кугыжаныш унитарный казна предприятий.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да култур наследиим аралымаште законодательством шуктен шогымым эскерше Федеральный службын Приволжский федеральный округыс управленийыштыже регистрироватлыме. Номер – ПИ №ФС 18-1999, 2005 ий 10 февральыште пуымо.

Печатьыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00.

Авторын да редакцийын шонымашышт тўрлö лийын кертыт. Серыш-влак мөнгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru, yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.pro,
Тел. 8(8362) 45-22-82 (факс).

Газетым редакцийыште погым да верстатлыме, «СТРИНГ» ИПФ ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424006, Йошкар-Ола, Строитель урем, 95.

Газетым Печать да массовый коммуникаций шотышто Федерал агентствын окса польшыж дене лукмо.

0+

Редакцийын да издательын адресше: 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалькыше урем, 20 (юридический) Энерүмбал Амстердам, 1 (фактический).